Павленко Ілля Леонідович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
науковий керівник:
Бондарук Таїсія Григорівна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Державний бюджет є центральною ланкою фінансової системи будь-якої країни, виступаючи основним інструментом реалізації фінансової політики, забезпечення економічної незалежності та соціальної стабільності держави. Через бюджет здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів між різними секторами економіки, формується фінансова основа для виконання стратегічних завдань розвитку, підтримується функціонування оборонної, соціальної, освітньої, медичної та правової сфер. Ефективне управління бюджетними ресурсами дозволяє не лише фінансувати першочергові потреби держави, а й стимулювати ділову активність, створювати умови для інвестиційного зростання та забезпечувати соціальний захист населення.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України роль державного бюджету значно зросла. Саме через нього акумулюються кошти для забезпечення обороноздатності, фінансування Збройних Сил, підтримки територіальних громад, функціонування системи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та правопорядку. Від своєчасного наповнення бюджету і раціонального розподілу ресурсів залежить не лише стійкість економіки, але й спроможність держави протистояти воєнним викликам. Ефективність виконання бюджетних завдань нині визначається двома ключовими чинниками – обсягом доступних фінансових ресурсів та рівнем результативності їх використання, що потребує посилення бюджетного контролю, прозорості й відповідальності у сфері публічних фінансів.

Згідно зі статтею 2 Бюджетного кодексу України [1], бюджет визначається як план формування і використання фінансових ресурсів для реалізації завдань та функцій, що здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. У структурі державного бюджету видатки є основним інструментом реалізації функцій держави, відображаючи соціально-економічні відносини через спрямування централізованих коштів за визначеними напрямами, затвердженими законом про Державний бюджет на відповідний рік. Доходи бюджету, у свою чергу, становлять фінансову базу, за рахунок якої здійснюється покриття державних

видатків, і характеризують економічні взаємовідносини держави з підприємствами, установами, організаціями та населенням у процесі мобілізації обов'язкових платежів.

Таким чином, у сучасних умовах державний бюджет виступає не лише фінансовим планом, а й стратегічним механізмом забезпечення життєздатності країни. Його збалансованість, прозорість і ефективність використання ресурсів визначають здатність держави гарантувати економічну безпеку, зберігати соціальну стабільність [2] та створювати підґрунтя для післявоєнного відновлення України.

Пропонуємо розглянути як початок повномасштабного вторгнення росії на територію нашої країни вплинув на динаміку доходів та видатків зведеного бюджету України (рис. 1 та рис. 2)

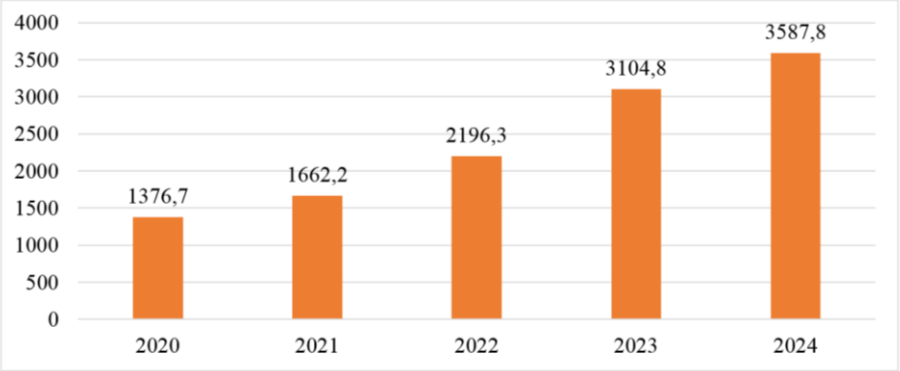

Рис. 1 Динаміка доходів Зведеного бюджету України з 2020 по 2024 рр. (у млрд. грн.)

Джерело: побудовано на основі [3]

Як бачимо з рис. 1 динаміка доходів зведеного державного бюджету України з 2020 по 2024 рр. була позитивною. Загалом за період з 2020 по 2024 рр. відбулося зростання дохідної частини зведеного бюджету. Важливо зауважити, що найбільш суттєві зростання спостерігалися в період з 2021 р. по 2023 р.

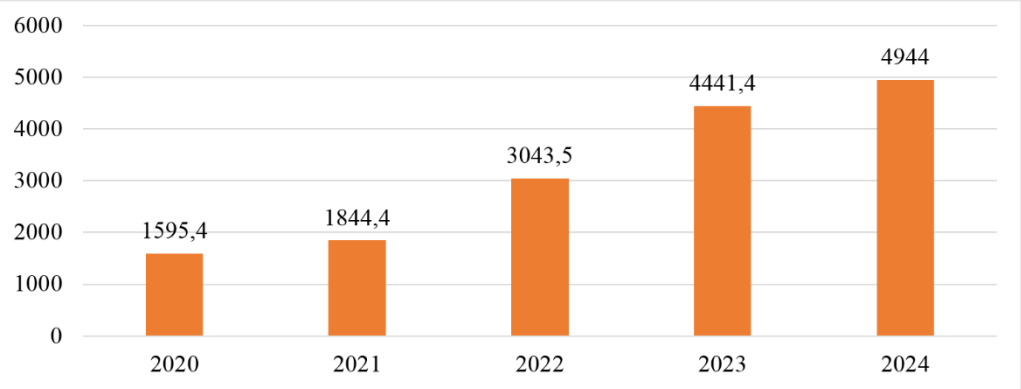

Рис. 2 Динаміка видатків Зведеного бюджету України з 2020 по 2024 рр. (у млрд. грн.)

Джерело: побудовано на основі [3]

Проте якщо звернути увагу на рівень зростання видатків (див. рис. 2), то можна побачити що зростання видатків перевищує зростання доходів на загальну суму в 1 137,5 млрд. грн за період з 2020 р. по 2024 р. За даними Міністерства фінансів та аналітичних оглядів, у 2024 році доходи Державного бюджету України склали приблизно 3,12 трлн грн, що на 16,9 % перевищує показники попереднього року. Водночас видатки досягли рівня 4,49 трлн грн, що на 11,8 % більше, ніж у 2023 р. Дефіцит бюджету за звітним роком перевищив 1,35 трлн грн.

У 2025 році значна частина бюджетних коштів залишається орієнтованою на оборонну сферу: за даними на 1 вересня 2025 року, на оборону спрямовано понад 55 % загальних видатків бюджету, а витрати на захист, безпеку і правопорядок – ще додатково близько 14–15 %. За перше півріччя 2025 року витрати загального фонду лише на безпеку й оборону склали 1,2 трлн грн (тобто 62,5 % всіх витрат загального фонду).

Такі дані ілюструють, що бюджет в умовах війни характеризується високим темпом зростання як доходної, так і видаткової частин, проте структурування коштів залишається надзвичайно «військовоцентричним». Це створює значний тиск на фінансову систему та підкреслює необхідність підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, перегляду пріоритетів фінансування, збалансування соціальних і оборонних потреб, а також пошуку нових джерел доходів при стабілізації й поступовому зменшенні дефіциту.

Отже, у сучасних умовах державний бюджет України виконує не лише фіскальну, а й стратегічну функцію, слугуючи основним механізмом забезпечення обороноздатності, соціальної стійкості та економічного відновлення держави. Його роль суттєво зросла у зв’язку з воєнними викликами, що потребують оперативної мобілізації фінансових ресурсів для підтримки армії, сектору безпеки та критичної інфраструктури. Водночас збалансованість бюджету залишається одним із найскладніших завдань державної фінансової політики, що потребує його реформування [4]. Стрімке зростання видатків на оборону та соціальну сферу, за обмежених можливостей внутрішніх надходжень, формує стійку залежність від зовнішньої фінансової допомоги та міжнародних запозичень, що створює ризики боргового навантаження [5] в середньостроковій перспективі.

Подальше забезпечення фінансової стабільності потребує зміцнення доходної бази бюджету, підвищення ефективності адміністрування податків, запровадження сучасних інструментів бюджетного контролю та цифрових механізмів прозорості публічних фінансів. Необхідним є поступовий перехід від антикризової моделі фінансування до інвестиційно-орієнтованої, що забезпечить структурну модернізацію економіки, стимулювання виробництва та розширення внутрішнього ринку. Збалансування оборонних, соціальних і економічних

пріоритетів стане ключовою умовою збереження макрофінансової стабільності й формування основ сталого післявоєнного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. Закон України. № 2456-VI. 2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави. *Економічні горизонти.* 2018. №2(5). С. 76-86. URL: http://eh.udpu.edu.ua /article/view/140678/137749

3. Державний бюджет. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: https://mof .gov.ua/uk/budget_of_2024-698

4. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та місцеві фінанси в умовах адміністративного реформування. *Актуальні проблеми економіки.* 2011. № 5(119). С. 162-169. URL: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId= 57219844998;

5. Бондарук Т.Г., Бондарук О.С., Мельничук Н. Ю. Державний борг України та видатки бюджету на його обслуговування. *Статистика України.* 2018. № 1. С. 30-39. URL: https://su-journal.com.ua/index.php/journal/ article/view/169/148